

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка

ГАДЖИЛОВА ГАННА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 821. 161. 2 – 2. 09

ДРАМА ЛЕСІ УКРАЇНКИ “РУФІН І ПРІСЦІЛЛА”: ПРОБЛЕМАТИКА, ПОЕТИКА,
СТАНОВЛЕННЯ ТЕКСТУ

Спеціальність 10.01.01 – українська література

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2001

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у відділі давньої і класичної української літератури Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук

Скупейко Лукаш Іванович,

старший науковий співробітник

Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України

Офіційні опоненти – доктор філологічних наук, професор

Дем'янівська Людмила Семенівна,

професор кафедри української літератури ХХ століття

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

– кандидат філологічних наук, доцент

Онуфрієнко Олена Петрівна,

завідувач кафедри української мови, літератури

та культури Національного технічного університету

“Київський політехнічний інститут”

Провідна установа – Львівський національний університет імені Івана Франка,

кафедра української літератури ім. акад. М. Возняка

Захист відбудеться “24” жовтня 2001 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.178.01 в Інституті літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України за адресою 01001, м. Київ, вул. Грушевського, 4.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України (м. Київ, вул. Грушевського, 4).

Автореферат розіслано “22” вересня 2001 року.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

М. М. Сулима

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Впродовж останнього десятиліття зацікавленість художньою спадщиною Лесі Українки значно зростає. Ознакою новітніх досліджень є те, що вони мають переважно узагальнюючий характер, висвітлюють, зокрема, ті аспекти творчості Лесі Українки, що пов'язані з розвитком модернізму, феміністичною та гендерною проблематикою, рецепцією християнства тощо. Водночас недостатньо уваги приділяється з'ясуванню особливостей поетики, творчої генези драматичних творів. Наукових праць, присвячених детальному розгляду цих проблем, останнім часом з'явилося небагато, але без них неможливе комплексне і цілісне бачення творчості поетеси і драматурга.

У центрі уваги дисертаційного дослідження - одна драма, якій Леся Українка надавала особливого значення. “Мені здавалось, що я не смію вмерти, не скінчивши “Руфіна і Прісцилла”¹, – писала вона в листі до сестри. За спектром порушуваних історіософсько-екзистенційних проблем драма “Руфін і Прісцилла” є надзвичайно складною для об'єктивного коментування, тому набувають особливої актуальності ті аспекти дослідження, що допомагають глибше проаналізувати текст драми та основні етапи її становлення як завершеного художнього явища. Йдеться, зокрема, про так званий метод “close reading” - “ретельного прочитання” окремого твору, репрезентований представниками англо-американської школи “нової критики”. У поєднанні з історико-літературним та культурологічним аналізом, а також текстологічними спостереженнями такий підхід здатний забезпечити ґрунтовне дослідження твору, його проблематики, поетики, характерів, композиції, мовно-стильових засобів. Тим самим відкриваються нові перспективи для глибокого прочитання тексту літературних творів як цілісних та художньо-неповторних мистецьких зразків. Використання даної методики у вивченні драматичного доробку Лесі Українки, зокрема однієї з найбільших за обсягом та найскладніших за проблематикою драми “Руфін і Прісцилла” видається особливо актуальним. Детальний аналіз тексту драми, її творчої історії, редакцій та варіантів відкриває реальні можливості для об'єктивного тлумачення твору в контексті визначальних для творчості Лесі Українки філософських, мистецьких, художніх парадигм.

Дослідження пов'язане з напрямом наукових досліджень відділу давньої та класичної української літератури Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, зокрема з опрацюванням теми “Українська література XIX – початку XX століття. Проблеми історичного розвитку”.

Мета роботи полягає у вивченні особливостей поетики драми Лесі Українки “Руфін і Прісцилла”, розкритті пов'язаного з авторедагуванням тексту ідейно-філософського змісту драми, визначенні характерних рис творчої манери та пріоритетних світоглядних настанов авторки, виявленні засобів їх вираження у творі.

Досягнення поставленої мети бачимо у вирішенні конкретних завдань:

- на основі аналізу динаміки тексту визначити світоглядні та художньо-естетичні доміанти у формуванні концепції драми;
- проаналізувати шляхи композиційного удосконалення твору та драматизації дії;

¹ Українка Леся. Зібрання творів: У 12 т. – К., 1979. – Т.12. – С.414. – Далі, посилаючись на це видання, в тексті вказуватимемо том і сторінку.

- простежити формування характерів дійових осіб, розкрити їх функціональну роль у драмі;
- розмежувати варіанти й редакції тексту твору, з'ясувати мотиви і засоби його авторедагування;
- розглянути форми і способи мовно-стилістичного увиразнення тексту драми.

Об'єктом дослідження є драматургічна, поетична, літературно-критична й епістолярна спадщина Лесі Українки, **предмет** дослідження – драма “Руфін і Прісцилла”, її проблематика, поетика, творча історія, редакції та варіанти.

Наукова методологія. У дослідженні драми “Руфін і Прісцилла” використані історико-літературний, текстуально-аналітичний (“close reading”) і текстологічний методи аналізу художнього твору. Теоретико-методологічною основою дослідження є наукові праці теоретиків й істориків літератури, текстологів: М. Бахтіна, В. Бородіна, М. Гея, В. Жирмунського, М. Зубрицької, М. Кодака, Г. Клочка, Д. Лихачова, М. Піксанова, М. Сиваченка, В. Халізева, О. Цурганової та інших, а також філософів, психологів, істориків.

Наукова новизна дослідження полягає в намаганні цілісного багатоаспектного аналізу драми “Руфін і Прісцилла”, у першій спробі “ретельного прочитання” твору із залученням текстологічного матеріалу. Вперше джерелом історико-літературного дослідження виступає не лише завершений текст, а й текст чорнового автографа драми.

Практичне значення роботи. Одержані результати можуть бути використані для подальшої розробки концепції “динамічної поетики” та методу “close reading” в літературознавчих дослідженнях. Дисертаційний матеріал також може бути використаний при вивченні творчості Лесі Українки, написанні підручників і навчальних посібників, при вивченні історії української літератури й текстології у вищих навчальних закладах.

Апробація результатів дослідження. Окремі розділи й дисертація в цілому обговорювалися на засіданнях відділу давньої і класичної української літератури Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України. Основні положення та результати дослідження апробовано на засіданні Вченої ради Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України (Київ, 2001), на всеукраїнській науковій конференції “Поетика художнього твору” (Запоріжжя, 2000), на міжнародній науковій конференції “Література й історія” (Запоріжжя, 1996).

Публікації. Основні положення дисертації викладено в п'яти публікаціях.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків та списку використаної літератури (194 найменування). Загальний обсяг дисертації – 180 сторінок, з них 165 - основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* розкривається стан дослідження проблеми, обґрунтовується її актуальність, формулюється мета і завдання, розкривається наукова новизна, практичне значення одержаних результатів.

У *першому розділі* “Творча генеза драми у вимірах поетики” висвітлюються теоретичні

питання, на яких базується дисертаційне дослідження, окреслюються основні етапи осмислення, аналізу й інтерпретації українською історико-літературною наукою драми “Руфін і Прісцілла”, її проблематики й поетики.

Термін “поетика” має ґрунтовні і різноманітні визначення. В даній роботі ми спираємося на визначення “поетики як системи” (розглядаючи характери дійових осіб, мотиви, вчинки, композицію, мовні засоби), “мікропоетики” (аналізуючи художню систему одного літературного твору) й особливої модифікації останньої, що має на увазі вивчення творчої історії твору. При розв’язанні поставлених завдань апелюємо до терміну “динамічна поетика”, який у працях текстологів² вживається як синонім “творчої історії твору” або “генези тексту” й означає “процес формування твору: шлях від художнього задуму до його здійснення”. У даній роботі вживасмо цей термін в ширшому значенні, вкладаючи в нього не лише фіксацію змін тексту, а і пояснення їх причин, історико-літературний коментар переробок твору.

У розділі висвітлюються засади методу “ретельного прочитання”, який з’явився і набув поширення в англо-американському літературознавстві, у школі “нової критики”. Метод передбачає детальне дослідження одного, окремо взятого тексту, його формально-стилістичне трактування. Надзвичайно важливим у цьому методі є “зосередження уваги на різноманітній семантиці тексту і внутрішній співвіднесеності його елементів, прагнення виявити цілісність структури в гармонії тих елементів, які її утворюють, усвідомлене прагнення бути ідеальним читачем і здійснити єдино правильне прочитання тексту”³. На думку М.Є. Сиваченка, цілісний аналіз твору неможливий без текстологічного аналізу⁴. У переробці тексту неодмінно виявляється авторське світобачення. “Ретельне прочитання” драми, інтерпретація значень, аналіз характерів дійових осіб, розгляд “формального” рівня тексту (фоніки, лексики, синтаксису, композиції) в роботі здійснюється не лише за основним текстом, а й з урахуванням його генези: як постав текст, його зміст і форма, якими рисами характерів і чому авторка наділяє своїх персонажів, які проблеми Леся Українка вважає пріоритетними, як вдосконалюється твір тощо.

У цьому ж розділі розглянуто історію дослідження драми “Руфін і Прісцілла”. За життя Лесі Українки вся її творчість загалом і драма “Руфін і Прісцілла” зокрема не були цілком осмислені й осягнені: “...ся “книжкова драма”, мовляв Євшан (йдеться про “Руфіна і Прісціллу” – Г.Г.), здається, досить непомітно пройшла...” - написала Леся Українка в листі до сестри [12, 414]. Перші критики (М. Драй-Хмара, М. Євшан, А. Музичка, А. Ніковський, Б. Якубський, І. Ямпольський) “не здужали взяти” (Є. Маланюк) всього ідейно-філософського й поетичного авторського обширу. Тим ціннішим видається внесок М. Зерова, який перший звернувся до творчої історії драми, завважив важливі причини і наслідки змін тексту (I і II дій драми, оскільки лише вони були йому доступні). Згодом драматична поема “Руфін і Прісцілла” мала велику кількість історико-літературних досліджень (О. Бабишкін, М. Возняк, А. Гозенпуд, А. Дейч, Л. Дем’янівська, А. Іщук, Л. Міщенко, А.

² Динамическая поэтика. От замысла к воплощению. – М., 1990; Пиксанов Н.К. Творческая история “Горя от ума”. – М., 1971; Балухатый С.Д. Этюды по истории текста и композиции чеховских пьес // Поэтика: Временник отделения словесных искусств. – Л., 1926.

³ Цурганова Е.А. Тщательное прочтение // Современное зарубежное литературоведение. Страны Западной Европы и США: Концепции. Школы. Термины. – М., 1996. – С.158.

⁴ Сиваченко М.Є. Над текстами українських письменників. – К., 1985. – С. 3.

Полотай, О. Ставицький та ін.), в яких також розглядалась історія створення драми, аналізувався основний текст, окреслювалася його суспільно-філософська спрямованість. Правда, дослідники не ставили собі за мету мотивування авторедагувань тексту, тому це питання так і залишилось нерозглянутим.

Сучасна наука володіє чималою кількістю ґрунтовних монографій, розвідок, дисертацій, статей, які висвітлюють основні риси світогляду Лесі Українки, філософсько-екзистенційну, модерністську сутність драми. Праці зарубіжних українців (А. Горохович, Д. Донцова, Р. Задеснянського, А. Княжинського), як і дослідження сучасних літературознавців (В. Агеєвої, А. Бичко, Т. Гундорової, Л. Демської, О. Забужко, А. Криловця, М. Кудрявцева, Л. Мірошніченко, М. Моклиці, Л. Мороз, О. Онуфрієнко, С. Павличко, Л. Скупейка, О. Турган та ін.) окреслюють широку амплітуду трактувань драми, різноманіття думок і поглядів. Проте поза увагою літературознавців залишаються детальний, “ретельний” аналіз драми, текст чорнового автографа і його коментар, малодослідженими - особливості художнього світу Лесі Українки загалом і поетика драми “Руфін і Прісцилла” зокрема.

Другий розділ “Проблематика твору. Ідейно-світоглядні домінанти”. На основі дослідження динаміки тексту драми “Руфін і Прісцилла”, зафіксованого в чорновому автографі, “ретельного прочитання” основного тексту, розгляду драматичного, публіцистичного доробку, епістолярію Лесі Українки, спогадів сучасників простежується історія створення драми, осмислюється її ідейно-філософський зміст.

З’ясовано, що всі дії драми, за винятком четвертої, яка тричі зазнала докорінної переробки, мають дві редакції. Драма створювалася впродовж 1907 - 1910 років: до написання тексту першої редакції Леся Українка приступала двічі, до редагування - кілька разів, останні втручання в текст відбувалися вже під час переписування і за вимогою редакції Літературно-наукового вісника. Сама Леся Українка, щоправда, не вважала драму цілком завершеною. Надсилаючи її до Літературно-наукового вісника, авторка написала М. Грушевському 29 квітня 1910 року: “...може, я ще попрошу Вас колись... переслати її мені назад для нових remaniements”⁵.

На підставі детального аналізу чорнового автографа драми доведено, що авторські різночитання є редакціями драми, оскільки очевидна переміна змісту, композиції, кількості дійових осіб, їхніх характерів. Окремі сцени, рядки, репліки мають від двох до п’яти варіантів. Варіативність зумовлена підбором найбільш естетично зумовлених, психологічно вмотивованих, стилістично доцільних, семантично точних, емоційно наснажених мовних засобів. Первісний задум був набагато ширшим, він називався “Великі роздоріжжя. Драматична поема в двох образах. Образ перший – Руфін і Прісцилла”. Перша редакція за кількістю дійових осіб і широтою їх змалювання (Леся Українка вважала за необхідне дати повні, різнобічні характеристики кожній дійовій особі), за ідейно-змістовими характеристиками, композиційною структурою суттєво відрізняється від основного тексту. Хоча всі проблеми поставлені Лесею Українкою вже на початку втілення задуму, однак зміни, що вносяться в текст, стосуються саме тих проблем, які найбільше хвилювали автора. Стають більш соціально, психологічно й ідеологічно мотивованими вчинки дійових осіб, їхні характери; вилучається багато сцен, які уповільнюють розвиток дії, а в залишених (за правилом айсберга) лаконічніше і семантично влучніше висловлюється найважливіше.

⁵ Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, відділ рукописів, ф.2, од.зб.931.

У роботі констатується, що драма “Руфін і Прісцилла” – це філософська драма про шляхи цивілізації, питання історичного розвитку, місце і роль людини в історії, “великі роздоріжжя” суспільств і окремих особистостей. Це модерністська драма про “відчужені”, змарновані людські долі, про бажання й, часто, безперспективність поривань до гармонійного, вільного існування. Драма “Руфін і Прісцилла” – це морально-етична драма про засліпленість, жорстокість, ігнорування звичайними нормами людського співжиття – і про доброту, взаєморозуміння, підтримку, всепрощення і кохання. І, врешті-решт, драма про безвихідь – і віру.

Проблематика драми надзвичайно широка, проте, як з’ясовано після аналізу чорнового автографу драми, її “динамічної поетики”, деякі проблеми Леся Українка виділяла, уточнювала, розробляла особливо ретельно.

Зміст твору постав на матеріалі християнського руху I-II ст. н.е. Аналіз проблематики драми в її динаміці свідчить про те, що Леся Українка наголошує на проблемі диктатури, культу особистості - стосовно розглядуваної історичної доби, - ототожнюючи фанатичну відданість як імператору, так і єпископу. У вилучених з першої редакції двох уривках-суперечках Руфіна, Кая Летіція й Арістобала (останню дійову особу згодом було знято в тексті) розлогіше змальовується криза античного світу, зіткнення Римської влади і християнства, загибель Риму пов’язується із зростом християнства, на відміну від другої, остаточної редакції, в якій причиною руйнації держави є цезарська влада, через свавілля і неспроможність якої, частково, і почало ширитись християнство. Замість розлого поданих у першій редакції міркувань префекта про згубну роль християнства (**“та безоружність їм не заважає // точити й роз’їдати тіло Рима”**⁶, **“вони хочуть убити Римський дух”** тощо) в остаточній редакції поетеса обмежується одним рядком: “Ось де веред!”. Наголос переноситься на злободеннішу для Лесі Українки проблему імперії й одноосібної влади. Проблема культу особистості, фанатичного підкорення одній особі є наскрізною в драмі. У I і V діях – це сліпа відданість імператору (*Вояки* “Нехай живе наш Цезар-імператор! // Нехай загинуть вороги його!” [4, 317]), в інших діях – єпископу (“Так, так, Єпископ! Він нам все розважить” [4, 178]). Обов’язкове підкорення є д и н о м у, маленька людина, якою деяким соціальним силам так зручно маніпулювати, екзистенційна проблема свободи волі, – ці проблеми в основному тексті висувуються на передній план, питання місця й ролі християнства відсувається на другий.

У роботі констатується, що велика кількість змін у чорновому автографі драми направлена на поглиблення негативного портрету християн з метою наголосити на ідеї диктату в християнстві та ідеї деградації мас. Лесі Українці не імпонувала “стадність”, “рабський дух”, покірність, навіть забобонність християн, оскільки ці риси обмежують свободу особистості й стають на заваді справі звільнення нації. Сліпе підкорення церковним служителям, які “не завжди є справді християнами” [8, 259], “утворення стад” (Ф. Ніцше), пасивність не сприймались Лесею Українкою, ідеалом людської реалізації у світі для якої є незгасаюча активність: “боротьба, пристрасті, контрасти...” [8, 185]. Інколи, правда, людина потрапляє в лещата незбагнених обставин, коли не бачить сенсу проявляти свою активність (Руфін і, подібно до нього, Гебрей з “В дому роботи, в країні неволі”), але дехто (образи християн у драмі) іноді й не вважає за потрібне “змінити життя своє до кращого”

⁶ Тут і надалі варіанти рядків чорнового автографу (ф.2, од.зб.803+771), які не ввійшли до основного тексту, виділятимемо **напівжирним** шрифтом. – І д. – С. 44.

[8, 164]. У чорновому автографі було перероблено уривок-діалог Руфіна і Люція з II дії: замість абстрактної Руфінової поради всім небайдужим римлянам щодо покращення політичного й соціального життя в Римській імперії – дається порада, куди х р и с т и я н а м варто спрямувати енергію. У другій редакції авторка вживає займенник “ви” (замість загального “вони”), маючи на увазі християн і, таким чином, радить їм стати на шлях боротьби. Леся Українка хотіла б збудити “дух Спартака” в людях, які не втратили віри і спроможні беззастережно віддатись ідеї, в яку вірять (як християни).

Змінюючи текст драми, авторка ставить акценти на трагічних наслідках втрати мети, віри, надії, важливості національно-стверджувальних поривань, на прагненні реальних вчинків з метою покращення земного існування, вона вважає, що жити ні в що не вірячи - означає приректи себе на повільне згасання. Переконання, віра дають героям драми силу і сенс у житті: Нарталу - наснагу боротись за свою правду – за волю, Прісціллі й іншим християнам – витримувати всі випробовування. Яскравим підтвердженням цього виступають й образи інших п'єс Лесі Українки - Неофіта-раба (“В катакомбах”) та адвоката Мартіана. Останньому його безмежна віра дає сили у трагічну мить робити свою справу, в правильності й важливості якої він упевнений. А Руфін (як і Річард з драматичної поеми “У пуці”), зневірившись, втративши мету, іде з життя. В остаточній редакції Леся Українка наголошує (додавши нижченаведені рядки), що, якщо Руфін бачить сенс у своїх словах і діях, він не стоїть осторонь: “Я проти нього виступив тоді // і все готовий повторить хоч зараз”.

Леся Українка акцентує на необхідності розмежування часто ототожнюваних Бога і церковної верхівки, відрізняє заповіді, слово Боже від його земних інтерпретацій. Зашореність, недалекоглядність, сліпа віра в досконалість свого розуміння засад християнської віри – все це вирізняє Єпископа і Теофіла з “Руфіна і Прісцілли”: слова-дозвіл Єпископа на втечу Руфіна і Прісцілли, наявні в першій редакції: **“Коли вони не винні, то не гріх їм // прийняти поміч батькову”**⁷, Леся Українка змінює: “Коли сумління стане – хай втікають”. Водночас, прагнучи до об'єктивності, поетеса при редагуванні тексту звертає увагу на позитивні риси християнського вчення: альтруїзм, безоглядну сміливість (додає репліку “Бо тільки ж християни // одвагу мають виявляти щиро // свої думки”), допомогу бідним, родинам загиблих; на факт звільнення рабів. Християни сильні духом, знають, чого прагнуть (на відміну від, скажімо, Руфіна); християнська віра заспокоює, втишує, лікує.

Письменниця розмірковує над філософськими питаннями, на які немає однозначної відповіді, вона то пристає на точку зору республіканця Руфіна, то християнина Люція. Видається, в цій драмі сама Леся Українка робить нову і поглиблену спробу розібратись, в чому сенс людського життя, яке місце особистості в історії, чи можливе гармонійне й вільне існування людини тощо, а не дати однозначні відповіді на поставлені запитання. На “зламі епох” визначні особистості, діячі української культури замислювалися над одними й тими філософськими проблемами, зокрема шляхів цивілізації, культурних цінностей. У світі змінюється все на краще чи на гірше? – в унісон з Лесею Українкою запитував Іван Франко і, також суголосно її думкам, відповідав: “поступ не все

⁷ Українка Леся. Руфін і Прісцілла (Великі роздоріжжя) – Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, відділ рукописів, ф.2, од. зб. 803+771. – III д. – С. 39, зв. - Далі у виносках зазначатимемо номер дії і сторінку.

будує, але часто руйнує”⁸, “не весь людський рід поступає наперед”. Змінами в тексті чорнового автографа, а саме в уривку про християнку Сабіну, Леся Українка загострює питання: чи може руйнація кращих надбань людства, хоч і в ім’я створення досконалішого світу, привести до позитивних наслідків? У першій редакції I дії драми є значний за обсягом уривок про християнку Сабіну, яка мала відразливу зовнішність і добре серце і яку не сприймали через поганкуватість навіть у християнській громаді: **“не раз вона відходила у тінь // перед жінками меншої заслуги // та більшої краси”**. Фанатична Прісцілла через те зненавиділа фізичну вроду і зняла статуй красивих язичницьких богів. Після суттєвої переробки уривку в основному тексті драми з’явився зоровий образ - ями від скинутих статуй язичницьких богів, який уособлює циклічність світопорядку (порада Люція посадити в ями дерева) і покликаний волею поетеси загострити естетичну проблему ставлення до мистецтва як до найвищого надбання людства, до краси, яка є **“владарка любові, творча сила”**⁹. Зміни тексту в цьому уривку можемо назвати прагненням посилити вплив на читача, збільшити у нього почуття обурення діями громади (бо після пояснення Прісцілли, чому вона зняла статуї богів, її дії вже не викликають такого обурення чи навіть здивування) і цим привернути більшу увагу до філософсько-естетичних проблем.

Леся Українка прагне довести, що в кожного народу свій шлях розвитку: “Своє власне діло треба вміти самим уряджувати” [8, 128]. Лесі Українці не імпонувала настанова раннього християнства на стирання національних розбіжностей і створення єдиного “нового Єрусалиму”. Редагуючи текст, поетеса наголошує на абсолютизмі первісних християн, зневаженні свого менталітету (“Хто ж такий ти? // Юдей, римлянин? [4, 116]) і небезпеці такої позиції, нівелюванні культурних надбань дохристиянського світу і національних відмінностей, прагнень процвітання й безпеки рідної держави. Глибока трагедійність образу Нартала (як і Оксани з драми “Бояриня”) вказує на недосконалість буття людини, яка “забула” своє коріння.

У роботі стверджується, що проблеми людини в драматургії Лесі Українки загалом і драмі “Руфін і Прісцілла” зокрема є визначальними для останнього етапу творчості поетеси: “в Платоновій утопії ми бачимо модель громадського м е х а н і з м у, але не бачимо л ю д и н и” [8, 166]. Поетеса не пов’язувала із християнством (представленим служителями церкви як догму, як ідеологію) можливостей гуманізації сучасного їй суспільства, хоча і не заперечувала повністю його історичної ролі й моральної ваги. Звернувшись до теми первісного християнства через схожість переломних моментів в історії Римської і Російської імперій, Леся Українка змальовує сутичку епох і культур - Римської й християнської, трагічні людські долі в переломні періоди історії, вороже людині буття, відстоює право людини на повноцінне земне життя, прагнення “гармонії всесвітньої”, “миру і згоди”.

Леся Українка в основному тексті наголошує на соціальних причинах, що спонукали простолюду вступати до християнських сект. Зокрема, слова *Урбана* **“...аби зажити вічного спокою”**¹⁰ виправлені на “аби вже мати спокій від біди”.

У дисертації стверджується, що драма “Руфін і Прісцілла” порушує ряд проблем, які є предметом особливої зацікавленості письменників-модерністів: неможливість особистості

⁸ Франко І. Що таке поступ? // Збір.тв. у 50 т. – К., 1981. – Т. 45. – С. 305.

⁹ Українка Леся. Руфін і Прісцілла (Великі роздоріжжя). – I д. – С. 20, зв.

¹⁰ Там само. - IV д. – С. 13.

впливати на дійсність, невлаштованість і незахищеність життя, людина у стані зневіри, безпорадності. Акцентуються ці проблеми, приміром, вилученням у чорновому автографі репліки Руфіна **“безвинно я б не гинув, // умів би я себе оборонити”**. Авторитарні уряди нищать людей, які їм не служать, вважає Леся Українка.

У фіналі драми бачимо обопільний крах сторін, загибель Руфіна і християн, що дозволяє думці читача підвестись над їхньою однобічністю. Але це не применшує болю за такі короткі й невлаштовані життя дійових осіб. “Особливо значущими виявляються випадки поєднання смерті з уявленнями про молодість, здоров’я, красу – тобто образи насильницької смерті. Прилучення ознаки добровільності надає цій темі максимального смислового навантаження”, – писав Ю.М. Лотман¹¹. Якого саме навантаження? – прояснять слова самої авторки: “Нехай же воно (мистецтво –Г.Г.) повторює нам частіше “звільняючі слова”, якими б жорстокими вони не були – краще “жорстокі слова”, аніж “жорстокі звичаї” [8, 154].

У *третьому розділі* **“Мистецтво композиції та драматизація дії”** увага зосереджується на сюжетно-композиційних змінах твору, з’ясовується, що вони викликані прагненням Лесі Українки підпорядкувати структуру драми творчому задумові. Зміни спрямовані на драматичне удосконалення: внести драматичне напруження у розвиток дії, коли б кожна дія завершувалась кульмінаційно та активізувала читацьке сприйняття, посилити динамічність викладу; Леся Українка вилучає або скорочує велику кількість сцен, діалогів, слів, які надто гальмували динаміку розгортання сюжету. Драматург переставляє сцени, частину “викидає”, деякі вводить знов, змінюючи, таким чином, сценічну схему драми.

Не всі дії і сцени драми “Руфін і Прісцілла” в чорновому автографі відрізняються драматичною напругою і швидкоплинним розвитком дії. Розглядаючи “динамічну поетику” драми, доходимо висновку, що Леся Українка намагається виправляти свої “огріхи”. Завдяки вилученню у другій редакції зайвих, на думку драматурга, сцен і багаторазовим перестановкам тих, що залишились (особливо у III і IV діях), усуненню кількох дійових осіб, які не несли суттєвого смислового навантаження, підкресленню негативних рис колективного портрету християн (крім Прісцілли, Люція та Нартала) і змінам характерів інших дійових осіб, зокрема Прісцілли і Люція, Леся Українка досягає динамічності розвитку дії, загострення ідейного, психологічного конфліктів, його розгалуження (цьому сприяє також введення образу Парвуса), загострення конфлікту Руфін - християни, реальнішої мотивації поведінки головних дійових осіб, художньої довершеності кульмінаційних моментів, життєвої і психологічної обґрунтованості розвитку дії, посилення трагічної тональності драми. Третю дію завершено сценою, яку характеризує розпал пристрастей і почуттів: у першій редакції візит Панси у в’язницю переривався появою гурту відвідувачів, тому розпач Панси (зумовлений відмовою в’язнів утікати), Прісціллине прощання з ним не були такими напруженими, не мали такого впливу на читача (оскільки увагу останнього було вже розпорошено, спрямовано і на “юрбу відвідувачів”, та й дія тривала далі), як в остаточній редакції.

У першій редакції драми, відповідно до первісного задуму - діалогії “Великі роздоріжжя ... Образ перший. “Руфін і Прісцілла” - композиційно домінував світоглядний і моральний конфлікт між зразковим патрицієм і фанатичною християнкою-матроною. Результатом поглиблення образу

¹¹ Лотман Ю.М. Смерть как проблема сюжета // Ю.М.Лотман и тартуско-московская семиотическая школа. – М., 1994. – С.420.

Прісцілли стало ускладнення конфлікту між головними дійовими особами (оскільки віддалитись від “сліпої”, яка любить лише Бога, дружини значно простіше, аніж від такої, з якою лишається ще багато спільного); враховує авторка і психологічні моменти (неправдоподібність кардинальної зміни лагідної вдачі матрони Прісцілли до фанатично-руйнівної, що у першій редакції виявилось у суперечливих моментах діалогу подружжя, особливо слів Прісцілли, на початку драми). Практично всі негативні характеристики образу Прісцілли з першої редакції авторка переносить на Парвуса, відповідно з’являється ще одна лінія протистояння: Руфін - Парвус. Таким чином, у другій редакції посилюється суто світоглядна природа конфлікту між Руфіном і Прісціллою, конфлікт світоглядний і моральний розгортається між Руфіном й іншими християнами (крім християн-патрицій і Нартала). Від цього вже на початку драми “виграють” художність, сценічна вартість драми, її динамізм, оскільки довгу ідейну суперечку Руфіна і Прісцілли на початку драми у першій редакції Леся Українка поділяє на чотири частини: одну залишає без змін, другу передає Парвусу, який оживляє своєю появою початок драми, третю переносить до фіналу дії, а четверту викреслює зовсім.

Леся Українка у другій редакції значно розширює фінал драми, додавши описи страт дійових осіб, маючи на меті підкреслити головні риси характеру кожного з персонажів у граничну зі смертю мить, справити враження на читача змалюванням страти, підкреслити поразку конфліктуєчих, а також, не зважаючи на скорботну тональність драми, зробити більш оптимістичний фінал, замінивши *“Здалека чути, без слів, похоронний спів гурту засуджених християн”* на *“Публіка гучно встає і рушає виходити з цирку”*.

У четвертому розділі “Особливості характеротворення” йдеться про шляхи формування характерів дійових осіб. Від основного тексту, який виражає творчу волю автора, перша редакція драми відрізняється суттєвими змінами в характерах, їхньому смислому навантаженні.

При розгляді тексту в динаміці помічено тенденцію до позитивного увиразнення образів головних дійових осіб, що акцентує трагічну тональність драми; перевагу освіти та інтелігентності; стає виразнішою соціально-психологічна мотивація творення образів, з’являється новий мотив, як видається, неоромантичний за своїм змістом: намагання Руфіна повірити в Христа, позитивним прикладом чого стає зразкова християнка Прісцілла, її щира і глибока віра.

Леся Українка редагує драму, передусім переосмисливши образ Прісцілли. У першій редакції це образ фанатичної християнки-матрони, що її, жорстоку, безкомпромісну, засліплену догматами християнства, уже з подивом сприймає навіть чоловік (переважна більшість міркувань, які виголошує знайомий читачеві Парвус у першій дії, спочатку належали Прісціллі). Зрозумівши малоймовірність різкої зміни під впливом християнства від “в звичаях добрих вихованої, чесної, римлянки справедливої” до фанатички-християнки, Леся Українка кардинально переробляє цей характер, в основному тексті виводячи образ Прісцілли як зразкової, відданої всім серцем, християнки. При редагуванні образ Прісцілли зазнав докорінної переробки, а образи Руфіна, Люція, інших християн удосконалювалися.

У чорновому автографі драми Леся Українка змінює кілька реплік Руфіна, щоб змалювати героя, впевненого у своєму життєвому виборі, усуває всі його категоричні висловлювання. Очевидно, як міркувала авторка, освічений патрицій не повинен втрачати стриманості, інтелігентної доброзичливості, також він не здатен робити боляче найдорожчій людині - дружині.

Логічнішими, з огляду на минуле Руфіна й Люція та їх походження, видаються зміни тексту,

згідно з якими саме Люцій (а не Нартал, як в перших редакціях сцен у в'язниці, III-IV дії) стає на захист несправедливо звинуваченого християнами друга.

У п'єсі, вважаємо, в художніх образах представлено таку думку Лесі Українки, що моральне здоров'я нації не може бути задовільним, якщо ця сама нація обирає собі за ідеал пасивність, засліпленість однією ідеєю, рабську покору, життя лише в ім'я “життя після життя”. Саме до таких, сумнівних ідеалів та ідей, як випливає з авторської концепції драми, зводилось витлумачення отцями церкви (з їхньою незаперечною владою над християнами) християнської релігії. І саме тому Леся Українка поглиблює негативне зображення християнської громади і єпископа: загострює фанатичні риси характеру Парвуса, владність Єпископа, зашореність Теофіла, “рабський дух”, обмеженість інших християн (крім християн-патрициїв). Виписуючи образ Нартала, авторка наголошує на небезпечності і трагічних наслідках зневаження духу своєї нації. Натомість образи Руфіна, Люція, Прісцилли, адвоката Семпронія, котрі виступають носіями філософії, культури й “мудрості поганської”, зазнають лише позитивних змін: авторка вилучає слова, що негативно характеризували патрициїв, задля акцентації важливості освіти і культури, змалювання моральної вищості інтелектуально-порядної частини суспільства. “Гострий” на язик Руфін (**“і я за те ненавижу цю віру”**) стає стриманішим; задерикуватий, здатний будь-кого образити Люцій (**“розумний розуміє все одразу”** – кидає він у першій редакції Руфіну, своєму другу) – добре вихованим. У статті “Не так тії вороги, як добрії люди” авторка говорить, що в Україні “перш усього треба здобути собі інтелекцію”. Можна зробити висновок, що, на думку Лесі Українки, саме ці люди - інтелектуальна еліта будь-якого історичного часу - є рушіями суспільного прогресу.

В основному тексті драми “Руфін і Прісцилла” особлива увага авторки концентрується на душевному світі головних дійових осіб. У стосунках Руфіна і Прісцилли чільне місце посідає почуття любові і нерозривно пов'язане з ним почуття довіри. Леся Українка в передостанній дії змінює кілька реплік, змальовуючи справжню подружню пару, акцентуючи на взаєморозумінні і спільності подружжя, увиразнюючи риси трагічності їхньої долі, чим примушує читача замислитись над причинами фатальної невпорядкованості людського буття.

Леся Українка, як драматург, досліджує людські характери в критичних ситуаціях: між двох світів опиняються адвокат Мартіан (“Адвокат Мартіан”), Міріам (“Одержима”), Кассандра (“Кассандра”), Річард (“У пущі”). Руфін мусить обирати між власними мріями-переконаннями й любов'ю до Прісцилли. У континуумі драми виразно заявляє про себе прагнення поєднання, примирення цих двох світів; видається, має місце неоромантичний пошук порятунку од “відчуженості” головного героя від світу: спроба подолати розрив між реальністю наявною і бажаним станом речей, яка знаходить вияв у намаганні Руфіна прихилитися до християнства. Крах цієї спроби у поєднанні з неможливістю гуманізації ситуації у світі на “зламі епох” призводить Руфіна до єдиного рішення – смерті. Християни, начебто, заповнили порожнечу існування, знайшли своє призначення, але воно було не в реальному житті, а в прийдешньому. Врешті, християни з громади “нівельюють” одне одного, перетворюються на “натовп”, уподібнюються одне одному і, внаслідок цього, сковані однією жертвовною ідеєю, “визволяються” – також гинуть. Нартал в останній момент збагнув, що християнство – не його шлях, але відрив від свого коріння, батьківських звичаїв завжди приводить до втрати життєвих орієнтирів, знедолення і, врешті-решт, смерті (“Я на безслав'ї гину – ні за віщо!”). Люцій знаходився найближче до омріяного

підвищують художній рівень твору. З обережністю підходить до вживання слів на позначення засадничих понять християнства. Щоб не гальмувати динаміку деяких діалогів, Леся Українка скорочує довгі репліки, вони стають місткішими.

У дисертації констатується, що Леся Українка часто звертається до різноманітних форм дієслова, яке з усіма своїми категоріями і відтінками значень є в стилістиці однією з найприкметніших частин мови.

Помітну увагу Леся Українка приділяє звуковій організації мови і поетичному синтаксису, широко вдаючись до синтаксичних засобів стилістики. В деяких репліках посилює інтонаційний наголос центру висловлювання шляхом перестановки слів у фразі. Риторичне запитання як стилістична фігура відзначається потужним зарядом експресії, чим Леся Українка і послуговується. Вона змінює кілька уривків, вживаючи риторичне запитання як стилістичний засіб для емоційно напруженого зображення подій.

Прагнучи досягти милозвучності, авторка шліфує ритмомелодику. Полегшує вимову, надає реплікам необхідної звучності.

Виокремлені в чорновому автографі драми “Руфін і Прісцилла” і проаналізовані в дисертаційному дослідженні приклади свідчать про ґрунтовну роботу Лесі Українки над текстом, організацію мовних засобів, орієнтованих на емоційно-оцінну, багатопланово-експресивну перспективу динамічного викладу. Драматург намагається знаходити семантично і психологічно виважені вирази, підбирати слова, які б найточніше визначали мовця і характер дії; удосконалює розтягнуті, “мляві” (І. Франко) строфи. Леся Українка “орієнтується... на поетичний зміст і милозвучність слова, його ритмомелодику”¹⁴.

Драма “Руфін і Прісцилла” належить до найвагоміших у творчій спадщині Лесі Українки. У **Висновках** підсумовано результати аналізу проблематики й поетики, редакцій, варіантів, основного тексту драми “Руфін і Прісцилла”, що дає можливість зробити ряд узагальнень: визначальними у творі є філософські проблеми історичного поступу, людини в історії, морально-етичних і культурних цінностей; цей та інші твори Лесі Українки на християнську тематику є антиідеократичними й антиклерикальними. Однією з причин невлаштованості людської екзистенції Леся Українка вважає тоталітаризм, шовінізм, клерикалізм, диктат (зокрема, у розглядуваній п’есі однаково - й імператорів, і єпископів). Редагуванням тексту авторка виразно наголошує на особистому неприйнятті будь-якої ідеології, чи то імперської, чи то християнської (розрізняючи християнські цінності й християнство як догму, нав’язувану деякими служителями церкви). “Рабський дух”, забобонність, сліпа покора, пасивність замість активного життєствердження, розчарування замість мети, яка дає сили і сенс жити і робити свою справу, “всесвітянство” замість національного самоствердження, пріоритет “життя після життя” замість реальних дій в ім’я покращення земного існування відкидала Леся Українка як невідповідні її життєвим настановам.

Текстологічний аналіз дав можливість встановити кількість редакцій і варіантів драми: всі дії мають дві редакції, четверта – три. Зміни тексту, що стосувалися характерів дійових осіб, вказують на намагання авторки психологічно і соціально мотивувати їх висловлення і вчинки. Позитивне увиразнення образів патриціїв у драмі викликане прагненням Лесі Українки показати

¹⁴ Скупейко Л.І. Текстологічні засади Повного зібрання творів Лесі Українки // СіЧ. – 1996. – № 2. – С. 11.

роль освіти, значення інтелігенції. Натомість фанатичні риси характеру Парвуса загострено в другому варіанті другої редакції драми, щоб наголосити, що руйнівний, антигуманний шлях не може бути прийнятний для жодного суспільства. Змальовуючи трагічні людські долі в переломні історичні епохи, Леся Українка прагне “гармонії всесвітньої”, відстоює право людини на повноцінне земне життя і шукає шляхів його втілення. У драмі виділяємо характерне для модерністського світобачення відображення “відчуженості” й ізоляції особистості, думок про ірраціоналізм історії, про неможливість впливати на історичний хід подій. Водночас активна життєва позиція Лесі Українки, висловлена в репліці Кая Летіція: “служить республіці чим можеш // і як здолаєш” [4, 132], знайшла відображення у змалюванні пошуків дійовими особами шляхів боротьби за гармонійне, гуманне майбуття. Елементи неоромантизму в драмі вбачаємо у прагненні Руфіна все-таки вплинути на дійсність, змінити ситуацію на краще – у намаганні повірити в Христа, але розчарування неминуче приводить його до загибелі.

Поетика драми вибудовувалася відповідно до багатоаспектного творчого задуму Лесі Українки, авторка прагнула до телеологічності поетичних засобів, тобто їх зумовленості визначеним художнім завданням (інколи, зазначимо, навпаки, засоби “вимагали” корекції задуму); а також мотивами психологічної, соціальної, сценічної виразності.

Композиційні перестановки, вилучення й доповнення, зміна сценічного плану драми сприяли удосконаленню тексту, що виявилось у загостренні конфлікту, посиленні драматичної напруги, поживавленні драматичного викладу. Внаслідок цього зміцнена логіка викладу, його ідейно-художня доцільність.

У виборі мовних засобів Леся Українка віддає перевагу емоційно наснаженим, експресивно забарвленим словам, уникає висловлювань, які розпорошують увагу в кульмінаційних моментах, підбирає семантично і психологічно найвлучніші вирази, які увиразнюють і мотивують думки й поведінку дійових осіб та характер дії.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях:

1. Творча генеза тексту драми Лесі Українки “Руфін і Прісцилла” і особливості характеротворення // Слово і час. – 2001. – № 4. - С.51-57.
2. Поетика редакцій тексту драми Лесі Українки “Руфін і Прісцилла”: еволюція художнього задуму // Вісник Запорізького державного університету. Філологічні науки. – 2001. - № 2. – С. 21-24.
3. “Вік шукань нової істини”: За драмою Лесі Українки “Руфін і Прісцилла” // Бористен. – 2000. - № 1. – С. 18-19.
4. Філософські засади драми Лесі Українки “Руфін і Прісцилла” як основа для формування моральних цінностей // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. пр. – Вип.17. – Київ-Запоріжжя, 2000. – С. 118-121.

Додаткові публікації:

1. Пошук істини Лесею Українкою у драмі “Руфін і Прісцилла” // Матеріали міжнародної наукової конференції “Література й історія”. – Запоріжжя: Запорізький державний університет. - 1996. – С. 270-272.

Анотація

Гаджилова Г.О. Драма Лесі Українки “Руфін і Прісцилла”: проблематика, поетика, становлення тексту. Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.01 – українська література. Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України. – Київ, 2001.

У дисертаційному дослідженні аналізуються проблематика і поетика драми “Руфін і Прісцилла” із залученням текстологічного матеріалу. Розглядається образний, словесний, звуковий лад основного тексту драми, також його редакцій і варіантів, визначаються естетико-світоглядні пріоритети Лесі Українки. З’ясовується, що зміни в змалюванні образів спрямовані на соціально-психологічне обґрунтування характерів, вчинків і висловлювань дійових осіб, загострення трагічної тональності драми; варіативність тексту продиктована тенденцією до драматизації дії, загострення конфлікту, динамічності, довершеності кульмінаційних моментів; лексичні й синтаксичні зміни зумовлені поглибленням твору, створенням емоційно-експресивного заряду, тяжінням до милозвучності, фіксації тонких семантичних відтінків.

Лесі Українці в одній драмі вдалось охопити велику кількість питань філософії, історії, моралі, політики, порушуючи і в другій редакції загострюючи проблеми шляхів цивілізації, культурних надбань, людських “роздоріж” і “роздоріж” епох, культур.

Через призму поетичної, драматичної, публіцистичної, епістолярної спадщини Лесі Українки розглядається багатоаспектна історіософсько-екзистенційна проблематика драми, пафос заперечення “рабського духу”, “стадності”, зашореності. Стверджується безперспективність “всесвітництва”, існування без пошуків сенсу і без активності. Настанова Лесі Українки на гармонійне, вільне існування виявилась в антиідеологічно-християнському спрямуванні драми.

Ключові слова: драма, проблематика, динамічна поетика, текст, редакція, варіативність, образ, композиція, мова твору.

Аннотация

Гаджилова А.А. Драма Лесы Украинки “Руфин и Присцилла”: проблематика, поэтика, становление текста. Рукопись. Диссертация на соискание научной степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.01. – украинская литература. Институт литературы им. Т.Г. Шевченко НАН Украины. – Киев, 2001.

В диссертационном исследовании на широком фоне поэтического, драматического, публицистического, эпистолярного наследия рассматривается многоаспектная историософско-экзистенциальная проблематика драмы. Анализируется поэтика текста драмы в её динамике с использованием текстологического материала.

Текстуально-аналитический метод “новой критики” – “тщательное прочтение” драмы одновременно с анализом её редакций и вариантов позволили проследить эволюцию замысла, его рождение и становление, выделить доминирующие идейно-философские установки автора, помогли понять специфику искусства слова Лесы Украинки. Все действия драмы имеют две редакции, кроме четвёртого, которое трижды подвергалось коренным изменениям. Отдельные

сцены, реплики, строки имеют от двух до (реже) пяти вариантов. В диссертации подчёркивается, что изменениями в тексте чернового автографа Лесья Украинка делала более выразительными поднимаемые в драме проблемы исторического развития, культурных ценностей, вопросы места и роли личности в истории, путей цивилизации, свободы человека и религии, власти и свободы, свободы и обязанностей, веры и разума, чести и достоинства, жизни и смерти.

Особенности мировоззрения Леси Украинки-неоромантика с её стремлениями к свободе личности, стремлениями “ins Blau” проявились в отрицании тоталитарной империи и христианства как догмы. Драматург выступает не против христианских ценностей, а против идеи диктата в христианстве как идеологии. Установка Леси Украинки на гармоническое, свободное существование проявилась в антиидеологически-христианской направленности драмы, её антиидеократическом, антитоталитарном, антиклерикальном характере, отрицании “рабского духа”, стадности, зашоренности, разрушительных тенденций, сожалении о неустроенных, “отчуждённых” людских судьбах. Утверждается бесперспективность космополитизма, пассивного существования без цели. Люций стремился к приближению желаемого гармоничного будущего, в его образе объединены разум и вера, ему одному Лесья Украинка даёт право жить дальше, а не отчаявшемуся Руфину и не ослеплённым одной идеей христианами. Коренными изменениями в системе образов (особенно, Присциллы, Парвуса, также Руфина и Люция) подчеркиваются преимущества интеллигентного слоя общества. Изменения текста также направлены на социально-психологическое обоснование характеров, поступков и высказываний действующих лиц, обострение трагической тональности драмы.

Композиционные перестановки вызваны стремлением к драматизации действия, его динамичности, сценичности, сокращению затянутых сцен и монологов, обострению конфликта, совершенствованию кульминационных моментов. Лексические и синтаксические изменения обусловлены созданием мощного эмоционально-экспрессивного настроения, милозвучностью, передачей тонких семантических оттенков.

В модернистской драме об “отчужденных” человеческих жизнях, о (часто) неустроенности человеческого существования, утверждается, что “без дела вера умирает”, что активная позиция в сочетании с верой, объединение разума и чувств, национального самосознания, патриотизма и веры в Христа, порядочности, интеллигентности и власти имеют перспективу на дальнейшее существование и решение извечных философских вопросов.

Ключевые слова: драма, проблематика, динамическая поэтика, текст, редакция, вариативность, образ, композиция, язык произведения.

Annotation.

Gadjilova G.O., Lesya Ukrainka's drama “Ruphin and Priscilla”: problems, poetics, text formation. Manuscript. Philology D. thesis on speciality 10.01.01. – Ukrainian literature. The Institute of Literature by T.G. Shevchenko, Ukrainian National Academy of Science. – Kiev, 2001.

In the dissertation research the problems and text poetics of drama “Ruphin and Priscilla” are analysed in its dynamics with usage of the textological material. Figurative, verbal, sound of the main text structure and its redactions and variants are viewed, as well as Lesya Ukrainka's aesthetic vision priorities

are determined. It's becoming clear that changes in the system of images are aimed at social and psychological substantiation of characters, deeds and opinions of dramatic personas, sharpening of the drama's tragical key; text variance, caused by the tendency to the tenseness of the action, aggravation of conflict, dynamics, completeness of the culmination moment; lexical and syntactical changes are conditioned by the depth of the dramatical piece, creation of emotional and expressive charged state, euphony, reverberating of subtle semantic shades.

Lesya Ukrainka's aiming at the harmonic, free existence has become apparent in anti-ideologically-Christian orientation of the drama. A multiple historical and existential problems of the drama, its anti-ideocratical, anti-totalitarian, anti-clerical character, denial of "the slavish spirit", gregarious instinct, narrow-mindedness, destructive tendency, regret for unsettled, "aloof" fates are rated through the prism of poetical, dramatical, publicistic, epistolary heritage of Lesya Ukrainka. A hopelessness of cosmopolitanism, existence without sense and activity is proved, advantages of the intelligentsia are emphasized.

Key words: Drama, problems, dynamic poetry, text, edition, variationality, character, composition, language of dramatical piece.